

Wunderkammer: a FISE kiállítása az Evangélikus Országos Múzeumban

Megnyitó, 2018. december 4.

Tisztelt Elnök úr, Múzeumvezető úr, kedves kiállítók és vendégek!

A 35-ik születésnapját tavaly ünnepelt FISE adventi kiállításán járunk. Wunderkammer – szól a kiállítás címe, ami legalább két szempontból is találó.

Maga a kifejezés nem ismeretlen, hiszen a *Kunst und Wunderkammer* a művészeti és csodatárgyak kamráját, a kuriozitások, raritások, különleges és – a gyűjtő számára különös értéket képviselő tárgyak gyűjteményét jelölő fogalomként jelent meg.

A wunderkammer több mindenre is szolgált. Egyrészt működhetett egyszerű reprezentációs eszközként, amellyel tulajdonosa érzékeltethette látogatói – uralkodók, magas rangú vendégek, nagykövetek – előtt hatalmát, gazdagságát, műveltségét vagy annak látszatát. Másrészt, szerencsésebb esetben a felszínes kivagyiskodáson túl egy wunderkammer tulajdonosa, a gyűjtő számára a világ megismerésének és birtokbavételének színtereként, akár enciklopédikusságra is törekvő tárgygyűjteményként, sőt, a világ elől elzárt menedékként, az elmélkedés színtereként is szolgálhatott. Ilyen volt II. Rudolf német-római császár prágai csodakamrája.

Évtizedekkel ezelőtt akadt a kezembe egy azóta jobblétre szenderült brit író és világotutazó, az eredetileg művészettörténész Bruce Chatwin egyik regénye, az *Utz*, amelyben a korrajz mellett színesen és érzékletesen avat be bennünket egy kevésbé ismert cseh gyűjtő élettörténetébe, érintőleg pedig a wunderkammerek világába is. A Prágába tartó Chatwin könyvének elején – saját fordításomban – ezt olvassuk:

„1967 nyarán – egy évvel azelőtt, hogy a szovjet tankok lerohanták Csehszlovákiát – Prágába utaztam egyhetes történelmi kutatásra. Egy magazin kiadója tudott az északi reneszánsz iránti érdeklődésemről, és megbízott, hogy írjak egy cikket II. Rudolf császár egzotikák gyűjtése iránti szenvedélyéről; arról a szenvedélyről, ami későbbi éveiben során egyedülként enyhítette depresszióját. (...)

Útban Csehszlovákiába megálltam az Innsbruck melletti Ambras Iskolában, hogy megtekintsem a Kunstkammert, azaz a »kuriózumok kabinetjét«, amit Rudolf nagybátyja, a tiroli Ferdinánd főherceg gyűjtött össze. (A nagybácsi és unokaöccse között barátságos, ám hosszan tartó vita folyt arról, ki birtokolja a Habsburg család narválszarvát, valamint egy késő-római achát tazzát, ami lehetett a Szent Grál, vagy mégsem.)

Az Ambras-gyűjtemény, benne Cellini sótartója és Montezuma quetzal-tollakkal ékes fejdísz, érintetlenül fennmaradt a tizenhatodiktól egészen a tizenkilencedik századig, amikor is a birodalmi hivatalnokok, a forradalmi csőcselékre tekintettel a látványosabb kincseket Bécsbe menekítették. Rudolf kincsei – mandragórai, baziliskusza, bezoárköve, egyszarvú-kupája, az arannyal borított coco-de-mer,

az alkoholban tartott humunkulusz, a Noé bárkájából származó szegek és az a fiola por, amelyből Isten Ádámot megteremtette – már rég eltűntek Prágából.

Mindegy, látni akartam a mélabús palotaerődöt, a Hradžint, ahol ez a titkolódzó agglégény – aki szeretőjéhez olaszul, Istenhez spanyolul, udvaroncáihoz németül, és lázongó parasztjaihoz ritkán csehül szólott – végül már hetekig tudomást sem vett Szent és Római Birodalmáról, és bezárkózott csillagászaival (támogatottjai között voltak Tycho Brache és Kepler). Vagy alkímistáival kutatta a Bölcsék Kövét. Vagy tanult rabbijaival vitatkozott a Kabbala misztériumáról. Vagy, amint birodalma válsága erősödött, remetének képzelte magát a hegyekben. Vagy portréját festette Arcimboldoval, aki a császár arcképét gyümölcsök és zöldségek buckáiból festette meg, nyakát courgette-ből és padlizsánból, ádámcsutkáját retekéből formázva meg.”

E kiállítótér sem mentes a személyes élettörténethez is köthető szándéktól, hiszen megnyitásakor a múzeum vezetője, Harmati Béla, egykori egyetemi évfolyamtársam, aki gyermekkorra óta bejáratos ebbe az épületbe, elmesélte, gyakran lejött ebbe az akkor még szenespincébe, és arról álmodozott, milyen szép kiállítóteret lehetne kialakítani itt.

Amint a helyzet mutatja, álmodozni ér, sőt, érdemes. Tessék, itt van, itt vagyunk: egy tizenkilencedik századi épület pincéjében, egy huszadik századi cseh gyűjtőről szóló regényt felidézve, kortárs, huszonegyedik századi kuriozitások között.

Az ilyesfajta időcsuszamlás gondolata a kortárs muzeológiában nem ismeretlen: Claire Bishop a radikális muzeológiát hirdető kiáltványában a párhuzamosan több temporalitásban történő, meggazdagító gondolkodást élteti, ahol a kollektor helyett a kurátor, a nem gyűjtői szándékkal komponáló kiállításrendező lép előtérbe.

Itt köszön be a többféle idősík mellett a többféle személyesség is: a pince házigazdája befogadja a FISE kiállítóinak craft-alkotásait, a nagyon személyes, elkötelezett álláspontokat és kéznyomokat rögzítő, a csinálás általi gondolkodás és világra reflektálás momentumait megörökítő tárgyainak gyűjteményét.

Ha körbesétálunk és elidőzünk a tárlókban, posztamenseken, falakon bemutatott alkotások társaságában, valódi személyes mikrokozmoszokkal találkozhatunk. Pillantsunk körbe a teljesség igénye nélküli szemlézéssel! Bodor Bernadett miniatúr *Erdőékszereivel* a kezünkbe sétál a világ, Buzás Andrea *Maréknyi szeretetével* pedig tenyerünkre is zárhatjuk azt. Horváth Krisztina résnyire nyílt ajtójának várakozásbefőtjtje a titkot, a meglepetést ígérheti, ami ilyenkor Adventben különösen nem ismeretlen érzés. Talán ott vár ránk mögötte Lendvai Péter üvegbe dermedt *Medvefelhője* vagy Réthelyi Kinga kerámia *Ezeregyéjszakája a párnás falvédőszövegekkel*. Balázs Marianna a liturgiához is kapcsolható, mobil *Hordozható úrvacsorai készlete* és *Bibliaborítói* mellett itt az Evangélikus Országos Múzeum épületében abszolút otthonosan mozog a kortárs szakrális design világában Jóna István keresztforma könyvtámasza is. Persze a Biblia mellett támaszthatná Karaba

István egyedi faborítású *Godotra várva-kötetét* is a polcon, pláne, hogy az áthallás a címben szereplő néven elég nyilvánvaló. És itt vannak e teremben a textilek is, Zámori Zsófia láncszövetes *Gilles de Rais pajzsa* mint egy lovagterem díszé függ a téglaboltozat előtt, mögöttünk Temesi Apol *Waste Lamb* elnevezésű, az elpazarolt bárány helyett az elvesztegetett, hulladék-gyapjú felhasználásával készült, izgalmas koncepcióról mesélő gyapjú faliképei.

A FISE Wunderkammer-kiállításának gyűjteménye nemcsak meghitt kompaktságával, csendjével szakad ki a belváros bizniszadventi, talmi spirituális segédeszközökkel, távol-keleti szeriálgiccsekkel és ezerötszáz forintos autentikus lángosokkal teli forgatagából, hanem elsősorban az alkotás, a kézműves munka, a személyes designeri hozzáállással és alkotó tevékenységgel megszülető gondolkodás tárgyiasult lenyomataival.

Kívánni sem lehet szebbet, mint hogy mindenkinek legyen saját csodakamrája – az alkotóknak olyan, ahol tovább teremthetik újjá a világot, a tárgyak örökbefogadóinak pedig olyan, ahol e tárgyak által gondolhatják-élhetik újjá világukat.

Boldog nézelődést, töprengést kívánok a megnyitott kiállításhoz!

Körösvölgyi Zoltán